

який складав 3 предмети: груша, два яблука, тому завдання було таке: використовувати усі кольори спектру, композиційно розташовувати предмети на аркуші паперу, вдосконалювати свої технічні навички роботи з акварельною фарбою: малювати пензлем на всю ширину і кінцем ворсу.

Таким чином, можна визначити важливу роль педагогічної практики, яка дає можливість здійснюва-

ти процес формування професійних умінь майбутніх вихователів в реальних умовах дошкільного навчального закладу.

Отже, реалізація визначених умов дозволяє стверджувати, що вони в комплексі створюють систему підготовки майбутніх вихователів до організації образотворчої діяльності в різновікових групах дошкільного навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бернацька О.В.* Моделювання ситуацій професійної діяльності у навчанні іноземної мови у вищому навчальному закладі військового профілю: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 13.00.04 – "теорія і методика професійної освіти" / О.В. Бернацька. – Київ, 2004.

2. *Дахин О.М.* Моделирование в педагогике: попытка осмысления. Адрес сайта в Интернете: <http://ua.coolreferat.com/> Моделирование в педагогике _попытка_осмысления

3. *Еремкин А.И.* Педагогические основы междисциплинарного подхода в профессиональной подготовке учителя: автореферат диссертации на соискание научной степени доктора педагогических наук / А.И. Еремкин. – М., 1991. – 32 с.

4. *Капченко Л.М.* Моделювання організаційно-педагогічної діяльності в системі управління професійно-технічними навчальними закладами: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 13.00.01 – "загальна педагогіка та історія педагогіки" / Л.М. Капченко. – Київ, 2002. – 12 с.

5. *Козырева О. А.* Моделирование дефиниций категорий современной педагогики в структуре инновационной деятельности будущего педагога : монография / О. А. Козырева. – Новокузнецк : КузГПА : МОУ ДПО ИПК, 2008. – 374 с. – ISBN 978–5–85117–411–7.

6. *Плетеницька Л.С.* Підготовка студентів до неродознавчої роботи в дошкільному закладі / на матеріалі народної математики /: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 13.00.01 – "теорія та історія педагогіки" / Л.С. Плетеницька. – Одеса, 1995. – 142 с.

7. *Семенова А.В.* Теоретичні і методичні засади застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, 13.00.04 – "теорія і методик а професійної освіти" / А.В. Семенова. – Тернопіль, 2009 .

8. *Сухорукова Г.В.* Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник. За заг. ред. Г.В. Сухорукової. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. – 376 с.

Подано до редакції 03.04.13

УДК 378+37.02

О. І. Кисельова, А. С. Єфіменко

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання застосування технологій проблемного навчання в умовах стандартизації вищої освіти, розкрито структуру і сутність проблемного навчання.

Ключові слова: проблемне навчання, проблемне викладання, навчальна проблема, проблемна задача, стандартизація освіти.

Актуальність дослідження визначається тим, що в останні роки особливо загострилася проблема взаємної адаптації освіти і самого суспільства, без розв'язання якої не варто сподіватися на прогресивний поступ людства. Основною глобальною тенденцією урегулювання цієї проблеми виступає феномен стандартизації освіти. Дефініції "стандарт вищої освіти" та "стандартизація вищої освіти" набули широкого поширення серед науковців, законодавців і менеджерів освіти. Їх часто вживають, коли йдеться про впровадження Болонських домовленостей у вітчизняну систему вищої освіти. У публікаціях науковців

(В.І. Байденка, М.М. Білинської, А.І. Валицької, К.В. Корсака, В.Л. Петренка, Н.Г. Синициної, Ж.В. Таланової та ін.) висвітлюються окремі питання стандартизації вищої освіти, зокрема, зарубіжний та вітчизняний досвід стандартизації вищої професійної освіти різних галузей знань.

В. Байденко обґрунтував положення про те, що процес стандартизації має правове підґрунтя, оскільки стандарт є: методом рефлексії суспільства відносно оновленої ролі освіти як сучасного соціокультурного проекту і соціальної технології; фактором динамічного росту освіченості громадян на всіх ступенях, рів-

нях освіти; засобом прогностичного проектування національного освітнього продукту; напрямом демократизації освітньої політики і боротьби проти дискримінації в галузі освіти; шляхом підтримки освітнього розмаїття, варіативної і диверсифікаційної освітньої практики; ключем до вирішення проблем об'єктивізації контролю за результативністю освітніх систем і якості освіти тощо [1: 128].

Мета дослідження: проаналізувати місце проблемного навчання у ВНЗ в умовах стандартизації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що процес стандартизації вищої освіти веде до зближення і інтеграції систем освіти різних країн, що дозволяє більш повно і справедливо реалізовувати загальнолюдські цінності, враховуючи при цьому регіональні і національні відмінності. Стандартизація вищої освіти – це основа імплементації декларованих високої місії та завдань вищої освіти в освітню дійсність. Наскільки адекватно вона відбувається залежить від якості самих освітніх стандартів та супутніх умов. Також стандартизація вищої освіти дозволяє науково-обґрунтовано прогнозувати та проектувати подальший розвиток системи вищої освіти. Це важливий філософсько-освітній та соціально-культурний феномен, результат історичного розвитку, технічного та математичного аналізу [6].

Освітній простір народжується стандартизацією через упорядковане різноманіття моделей освіти. Вона забезпечує розумне різноманіття, що в свою чергу формує розумну цілісність системи вищої освіти шляхом заперечення необґрунтовано ліберального ставлення до компонентів вищої освіти, які відтепер детермінуються стандартами вищої освіти [8].

Стандарти вищої освіти є основою оцінки якості вищої освіти та професійної підготовки, а також якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів незалежно від їх типів, рівнів акредитації та форм навчання. Систему стандартів вищої освіти складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів (перелік спеціалізацій за спеціальностями; варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників вищих навчальних закладів; варіативні частини освітньо-професійних програм підготовки; варіативні частини засобів діагностики якості вищої освіти; навчальні плани; програми навчальних дисциплін) [6], [7].

Зауважимо, що стандартизація – це філософсько-освітній та соціально-культурний феномен, шлях збереження і упорядкування різнопланових освітніх технологій, підходів, способів, форм, методів та методик, що не лише не заперечує інновацій в освіті, але й навпаки сприяє їм, вивільняючи ресурси і час для педагогічної творчості.

Розвитку педагогічної творчості й формуванню творчих здібностей студентів сприяє застосування проблемного навчання – однієї із сучасних педагогічних технологій, спрямованої на формування творчих здібностей студентів та поєднання навчання з науко-

вим пошуком, що й сприяє активізації пізнавальної, навчально-пошукової діяльності студентів. Проблемне навчання широко застосовується в умовах сучасних ВНЗ, оскільки проблемна побудова занять вимагає особливої організації, потребує особливого вибору методів і прийомів навчання, впливає на структуру та зміст навчального матеріалу, що забезпечує творче засвоєння знань і способів діяльності та включає сполучення прийомів і методів викладання і навчання, яким притаманні основні риси наукового пошуку.

Методика проблемного навчання — це спеціально створена система специфічних прийомів і методів, що сприяють самостійному добуванню знань, їх застосування в прийнятті рішень нових пізнавальних і практичних задач, а не одержання знань в готовому вигляді, вирішення задачі за зразком [4: 64], [8: 39].

Провідною ідеєю проблемного навчання є зацікавлення студента досліджуваною темою й підтримка цієї зацікавленості протягом всього періоду навчання. Проблемність є невід'ємною рисою педагогічного процесу. Однак проблемним є не всяке заняття. Усе залежить від того, який обсяг методів і організаційних форм, властивих проблемному навчання, використовується на занятті.

Структурними елементами проблемного навчання (за П.Г. Лузан) виступають наступні методичні прийоми: актуалізація вивченого матеріалу; створення проблемної ситуації; постановка навчальної проблеми; побудова проблемної задачі; розумовий пошук і вирішення проблеми (формулювання гіпотези чи декількох гіпотез, заснованих на припущеннях і уже відомих фактах; доказ гіпотез, аналіз можливих помилок, пророкування природних наслідків з кожної гіпотези, узагальнення); перевірка рішення проблеми і повторення.

"Проблемна ситуація", "навчальна проблема" і "проблемна задача" — основні поняття цієї дидактичної технології.

Проблемна ситуація – усвідомлення суб'єктом труднощів, шляхи подолання яких вимагають пошуку нових знань, нових способів дій. Проблемна ситуація – джерело мислення. Але з цього не випливає, що всяке психологічне утруднення неодмінно спонукує мислення. Так, якщо у студента, який не вивчав електротехніку, запитати: "чи буде ротор асинхронного двигуна з розімкнутим фазним ротором обертається при підключенні обмотки статора до мережі?" – процес мислення не виникне, тому що в суб'єкта немає для цього необхідних вихідних даних. Щоб проблемна ситуація стала джерелом мислення, вона повинна бути прийнята суб'єктом до рішення. А це можливо, якщо в суб'єкта є достатні вихідні знання, що відповідають предметному змісту ситуації.

Навчальна проблема — це проблемна ситуація, прийнята суб'єктом до вирішення на основі наявних у нього засобів (знань, умінь, досвіду пошуку). Навчальна проблема зазвичай виражається у формі запитання. Ознаки навчальної проблеми: наявність проблемної ситуації, визначена готовність суб'єкта до пошуку рішення, можливість неоднозначного рішення.

Проблемна задача – це навчальна проблема, розв'язувана за визначених умов чи параметрів. Прикладом проблемної задачі може бути таке завдання: "Визначте психологічні особливості процесу засвоєння знань студентами". (Зрозуміло, таке завдання буде проблемним, якщо відповідь ще невідома студентам).

Будь-яка навчальна проблема і проблемна задача є штучною дидактичною конструкцією, оскільки вони спеціально будуються з навчальною метою.

Постановка проблемної ситуації, створення умов для її переходу в навчальну проблему, конструювання проблемної задачі — це лише початковий момент у проблемному навчанні. В подальшому студенти під керівництвом викладача самостійно мають виконати наступні творчо-розумові операції: висунути можливі варіанти вирішення пізнавальної проблеми, висловити гіпотези; теоретично чи практично перевірити гіпотези; сформулювати пізнавальний висновок.

Проблемне навчання складається з двох взаємозалежних елементів: проблемного викладання і про-

блемного навчання.

Проблемне викладання — це діяльність викладача, яка забезпечує умови проблемного навчання студентів шляхом навмисного створення системи послідовних проблемних ситуацій.

Проблемне навчання — особлива структура творчої навчальної діяльності студентів щодо засвоєння знань і способів діяльності з наявністю аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем та їх вирішення за допомогою висунування припущень, обґрунтування і доказів гіпотез [8].

Сутність проблемного викладання навчальної інформації полягає в тому, що, створивши проблемну ситуацію, викладач не просто повідомляє кінцеві висновки науки, а показує "ембріологію істини" (А.І. Герцен), тобто відтворює якоюсь мірою шлях до відкриття, розкриває внутрішні протиріччя, демонструє сам шлях наукового пошуку [2: 13-16].

Методику взаємодії викладача і студентів при проблемному викладі представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Бінарний процес при проблемному викладі навчального матеріалу

Дії викладача	Дії студентів
Актуалізація досліджуваного матеріалу	Відтворення раніше вивченого матеріалу
Постановка задачі	Сприйняття й усвідомлення мети
Створення проблемної ситуації, постановка навчальної проблеми	Усвідомлення проблеми
Демонстрація шляху наукового відкриття: - розкриття внутрішніх протиріч, що виникли при вирішенні проблеми, - міркування вголос, - висловлення гіпотез (пропозицій), - аналіз їх і обговорення	Слухання і сприйняття логічно стрункого викладу
Доказ істинності за допомогою досвіду, або розповіді про експеримент, проведений вченими	Відповіді на окремі питання викладача
Узагальнення, формулювання висновків	Співпереживання результатів експериментів
	Передбачення деяких чергових кроків досліджень
	Спостереження
	Усвідомлення і запам'ятовування фактів, висновків

У ході проведеного дослідження ми використовували проблемне навчання з метою написання студентами курсових робіт з дисципліни "Педагогічні вимірювання", створення студентами мультимедійних презентацій за темою дослідження, проблемні заняття, дидактичні ігри "Захист навчально-дослідницької роботи студентів", "Захист проектів".

Наприклад, структура проблемної лекції складалася з таких елементів, як:

- 1) актуалізації раніше отриманих знань студентів;
- 2) виникнення проблемних ситуацій і постановка проблеми;
- 3) висунування припущень і обґрунтування гіпотези;
- 4) доказ гіпотези;
- 5) перевірка правильності рішення проблеми;
- 6) засвоєння нових знань і способів дій;
- 7) формування вмінь і навичок.

Така структура проблемного заняття поєднує

елементи традиційного й проблемного занять, а також сполучає зовнішні і внутрішні елементи процесу навчання, що дає можливість керувати самостійною навчально-пошуковою діяльністю студентів.

Висновки. Отже, проаналізувавши використання проблемного навчання у ВНЗ в умовах стандартизації вищої освіти, ми дійшли таких висновків, що проблемне навчання сприяє:

- підготовці майбутнього фахівця до творчого здійснення своїх обов'язків і наукового обґрунтування підходів вирішення навчальних та професійних проблем;
- формулюванню в майбутніх фахівців чіткого уявлення про логіку дослідницького пошуку, його етапи;
- необхідності при вирішенні будь-якої проблеми прагнути до побудови найбільшої кількості гіпотез;
- розкритості мислення студентів, відходу від шаблонності при вирішенні різних задач;
- пробудженню невичерпного творчого потенціалу.

алу особистості, діяльність якої заснована на творчому підході.

Отже, в умовах стандартизації вищої освіти технології проблемного навчання сприяють створенню

контрольованого різноманіття, прозорості, а також є критерієм об'єктивної оцінки результативності як окремих технологій у вищій освіті, що в свою чергу є невід'ємною складовою якості вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Байденко В.И.* Образовательный стандарт: теоретические и концептуальные основы (опыт системного исследования) / Автореф. дисс. на соиск. учен. ст. д.п.н. / Спец. 13.00.01 – Общая педагогика / В.И. Байденко. – М., 1999.

2. *Герцен А. И.* Дилетантизм в науке / А. И. Герцен // Собрание сочинений. – В 30 т. – М., 1954. – Т. 3. – С. 13-16; 96.

3. *Синицина Н. Г.* Стандартизація освіти державних службовців в Україні / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління : 25.00.03 державна служба / Наталія Георгіївна Синицина. – Дніпропетровськ, 2006.

4. *Лузан П.Г.* Формування активності студентів у навчанні / П.Г. Лузан // Матеріали доповідей наукової конференції професорсько-викладацького складу та

аспірантів. – К.: Вид. центр НАУ, 1994. – С. 63-68.

5. *Олекс О.А.* Управление развитием образования: организационно-педагогический аспект / О.А. Олекс. – Минск: РИВШ, 2006 – 332 с.

6. *Терепиций С.* Стандартизація вищої освіти в інформаційному суспільстві / С. Терепиций // Вища освіта України. – 2007. – №3. – С.38-43.

7. *Терепиций С.О.* Поняття "стандартизація вищої освіти" в сучасному філософсько-освітньому дискурсі / С.О. Терепиций // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. – К., 2008. – Вип. 11. – С.281-289.

8. *Чернилевский Д.В.* Дидактические технологии в высшей школе / Д.В. Чернилевский. – М: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Подано до редакції 27.03.13